

ZUBIXA

OÑATIKO ALDIZKARIA

OÑATIKO UNIBERTSITATEA

IRAKURTZEN IKASI EZ DUGUN HARRIZKO LIBURUA

Jon Sagarzazu

FAMILIA ETA BESTE BAT

Zure haurtxoa txakurrari
aurkezteko 4 urrats

OÑATIKO HISTORIA

Idigorastarrak (III)

ESTRESA GIHAR MENTALA

Ana Varela Echeverria

HAIZEAREN AHOTSEAN

Iñaki Madison

EKONOMIA

Euskal industria aeronautikoa
Santiago Azcarraga

AGOTAK: BAZTERTUTAKO HERRIA

Luz Nogués

KATEKESIA 2026-2027

BIDEA ELKARREKIN HASIKO DUGU

*Zure seme-alabak
Jainkearen maitasuna
ezagutzeko bidean*

2018an jaiotako haurrak

2027ko maiatzean
egingo dute
Lehen Jaunartzea.

Katekesia hilean behin

igandeetan,
familia-mezaren
aurretik.

San Migel jaien ondoren

hasiko gara.

FAMILIENTZAKO
INFORMAZIO-BILERA

IRAILAK 10 · 19:00

Garoa · Parrokiako lokalak

Zalantzak edo informazio gehiago:

672 861 648

OÑATIKO PARROKIA

Oñati: Kultura, hizkuntza eta jaiotza-tasa

Kultura orok behar ditu hura jasoko duten pertsonak, eta baita hurrengo belaunaldiei transmitituko dietenak ere. Soziologiak aspalditik azpimarratu duen errealitate sinple horrek esanahi berezia hartzen du euskaraz ari garenean. Kultura eta hizkuntza ez dira nortasunaren adierazpen hutsa edo komunikatzeko tresna soil bat. Gizarte baten balioak, ohiturak, memoria eta mundua ulertzeko modua transmititzen dituzten bitarteko nagusiak ere badira.

Soziologoek ustez, hizkuntza kulturaren oinarritzko osagaietako bat da. Haren bidez ikasten ditugu elkarbizitzarako arauak, gure balioak barneratzen ditugu eta aurreko belaunaldiak utzitako historia eta tradizioak ezagutzen ditugu. Ez kultura ez hizkuntza ez dira berez bizirik irauten. Belaunaldiz belaunaldi transmitituak, entzunak eta erabiliak izan behar dute.

Horregatik, jaiotza-tasaren auzia biztanleria kopurutik, lan-merkatutik edo ongizate-estatuaren iraunkortasunetik harago doa. Gure ondare kulturalaren jarraipena ere jokoan dago. Jaiotzen den haur bakoitza aukera berri bat da kultura eta hizkuntza batek eguneroko bizitzaren parte izaten jarrai dezaten, eta ez daitezen ikasgai edo identitate-ikur huts bihurtu.

Gure kultura eta, harekin batera, euskara dira horren adibide bikaina. Gaur egunera arte iritsi dira belaunaldiz belaunaldi etxean, kalean eta lanean transmititu dituztenei esker. Hizkuntza eta kultura babesteko politika publikoak existitu baino askoz lehenago, familiak izan ziren haien biziraupena bermatu zutenak. Etxean, kultura eta hizkuntza ikasgai izateari utzi eta maitasunaren, oroitzapenen eta eguneroko bizitzaren hizkuntza bihurtzen dira.

Jakina, kulturaren transmisioa ez dago jaiotza-tasaren mende bakarrik. Kalitatezko hezkuntza, konprometitutako erakundeak eta ondare hau bere egin nahi duten pertsonak integratzeko gai den gizarte irekia ere behar dira. Baina belaunaldi berririk gabe, transmisio hori ahuldu egiten da. Gero eta gutxiago dira duela mende asko hasi zen historia bati jarraipena emango dioten ahotsak. Oñatik ondo ezagutzen du jasotako ondarearen balioa. Harrotasunez zaintzen ditu bere Unibertsitatea, elizak, artxiboak, tradizioak eta ondare artistikoa. Hala ere, ondarrerik hauskorra ez dago harriz egina, pertsonaz baizik. Haiek dira hizkuntza eta kultura bizirik mantentzen dituztenak, eta belaunaldi berriei aberastuta helarazten dizkietenak.

Gure kultura eta euskara zaintzea, beraz, hitzak babestea baino askoz gehiago da. Horiek bere egingo dituzten, naturaltasunez biziko dituzten eta ondorengoei transmitituko dizkieten belaunaldi berriak izatea bermatzea da. Izan ere, kulturak eta hizkuntzak ez dira hiztegieta edo legeetan bizirik irauten. Haur batek lehen hitzak ikasten dituenean, lehen ohiturak bereganatzen dituenean eta horiek bere bizitzako hizkuntza eta kultura bihurtzen dituenean irauten dute bizirik.

ZENBAKI HONETAN

- 03** Editoriala: Oñati: Kultura, hizkuntza eta jaiotza-tasa.
- 05** Estresa gihar mentala eta antolakuntzakoa entrenatzea.
Ana Varela Echeverria.
- 06** Oñatiko Unibertsitatea: Irakurtzen ikasi ez dugun harrizko liburua.
Jon Sagarzazu.
- 16** Agotak: Baztertutako herria.
Elkarrizketa: Luz Nogués.
- 21** Oñatiko Historia.
Oñatiko benetako leinuak: Idigorastarrak (III). Los Ortiz de Idigoras (II)
- 26** Familia eta beste bat.
Zure haurtxoa txakurrari aurkezteko 4 urrats.
- 29** Euskal industria aeronautikoa: aitzindarietatik nazioarteko lidergora.
Santiago Azcarraga.
- 30** Haizearen Ahotsean: Opor Bedeinkatuak
Iñaki Madison.

ESTRESA GIHAR MENTALA ETA ANTOLAKUNTZAKOA ENTRENATZEA

Ana Varela Echeverria*

Ba al dakigu zer den estresa? Beharbada, kontzeptu oker bat erabiltzen ari gara, eta estresa kudeatzeko egiten dugunak ez du emaitza handirik ematen. Gure ikuspegi mentalak estresa ahulezia gisa definitzen badu, ahulak garela pentsatuko dugu. Erruduntasuna sentituko dugu, gure gaitasunak okerrera egingo du eta estres iraunkorra agertuko da. XVII. mendean, Hooke fisikariak estresari buruzko ingeniari-azterketa bat egin zuen. Egiturak zamak jasan eta erori ez zitezen nola diseinatu behar ziren azaldu zuen. Garrantzitsua da materialak hausten dituen presioa ezagutzea, baina hemen estres psikologikoa ari gara, eraldatzeko gaitasuna duten organismo bizidunengan gertatzen denaz. Beharbada, jatorri horrek baldintzatu egin gaitu. Selyek honela definitu zuen: organismoak aurre egiteko dituen baliabideak gaintitzen dituen ingurune edozein eskakizunen aurrean gorputzak ematen duen erantzun ez-espezifiko. Aurre egiteko baliabideak konplexuago bihurtu behar ditugu, ingurunearen eskakizuna mehatxu izan ez dadin. Lazarusek bide berriak eskaintzen ditu: estresa, emozioa eta kudeaketa osotasun baten barruan elkarrekin dauden elementu gisa ulertu beharko genituzkeela dio. Arazoak beste modu batean konpontzearen eta estresa murriztearen garrantzia azpimarratzen du, blokeotik ateratzeko. Estresa norbanakoaren eta ingurunearen arteko harremanaren emaitza dela dio.

Bi gako: norbanakoaren eta ingurunearen arteko harremana, eta aurre egiteko baliabideak. Egoera mehatxagarritzat jotzen bada, baliabideak gaintitzen ditu eta norberaren nia arriskuan jartzen du; pertsonak kontrol txikia eta porrot egiteko aukera hautematen ditu. Lupienek azaltzen duen bezala, horiek dira stres-egoeren bi ezaugarri nagusiak.

"Gure ongizatea ez dute gertakariak bakarrik zehazten, haiek ulertzeko dugun moduak ere bai."

Estresa gure organismo adimentsuak aurre egiteko baliabideak konplexuago bihurtzeko ematen digun abisua bada, abisu adimentsu hori ahuleziatzat hartzen al dugu? Burua lasaitzean jartzen dugu arreta, «emozioan oinarritutako ikuspegia», ezinbestekoa den zer bait; baina «arazoan oinarritutako ikuspegia» ahazten dugu: baliabide berriak garatzea edo erabiltzen ditugunak konplexuago bihurtzea. Baina jakin behar dugu zein egoerak eragiten duen estresa eta zer behar sortzen dituen; izan ere, egoera aztertu gabe baliabideak aplikatzea ez da nahikoa. Estresa arriskuaz ohartarazten digun organismoaren adimena al da? Beharbada, «gaixotzat» jotzen ari gara adimen potentziala erakusten duten pertsonak. Estresa hirugarren belaunaldiko ikasgintzen orientatzailea da, laster argitaratuko dudan *Engañados con el estrés* liburuan. Alda ditzagun paradigmatik eta har dezagun estresa aldaketaren eta

ikasgintzaren behar berri ematen digun informazio-iturri gisa. Erakundeak estresa norbanakoaren arazo gisa hartzen badu, etengabeko hobekuntzako eta etengabeko ikasgintzako prozesuei buruzko informazioa galtzen ari da. Informazioa enpresan bertan dago. Bi dimentsioko ikasgintzaren harago doazen ikasgintza-

prozesuak eraikitzeke gai diren espezialistak behar dira: ikasgintza konplexuaz ari gara. Zure erakundearen stres-mapa baduzu, aldaketarako GPSa duzu. Ezagutza eta gihar mentala behar ditugu, ez dena konpontzen omen duten baina ezer konpontzen ez duten formula estandar horiek. Birpentsa dezagun estresa, Crumek (Stanford), Saloveyk (Yale) eta Achorrek (Massachusetts) *Rethinking Stress: The Role of Mindsets in Determining the Stress Response* artikuluan adierazten duten moduan. *Organizaciones inteligentes* liburuan azpimarratzen dudanez, estresaren kontzeptuari buruzko ikuspegi berri batek haren esanahia ulertzen laguntzen digu. Berrebalatu dezagun estresa. Ezin dugu ahuleziatzat hartu ikasgintza berriak behar ditugula ohartarazten digun adimen-seinalea; bestela, ikasgintza eta modu eraginkorrean jarduteko aukera ukatuko genioke gure buruari.

*Ana Varela Echeverria psikologoa, idazlea eta "Organizaciones Inteligentes Cómo gestionan el conocimiento y el talento las empresas eficientes" liburuaren egilea da

3

5

6

3

4

7

8

1

2

OÑATIKO UNIBERTSITATEA

IRAKURTZEN
IKASI *EZ* DUGUN
HARRIZKO
LIBURUA

Oñatiko Sancti Spiritus Unibertsitateak Euskal Pizkundeko ondare arkitektonikorik baliotsuenetako bat gordetzen du. Bertako txoko bakoitza, harri bakoitza, erliebe bakoitza eta xehetasun bakoitza mezu bat helarazteko sortu ziren; gaur egunera arte iritsi den oihartzuna duen mezua: gizakiaren heziketa integrala. Jon Sagarzazu irakasleak haren esanahia ulertzen laguntzen digu.

Jon Sagarzazu

S

ancti Spiritus
Unibertsidadea
da, zalantza barik,
Euskal Herriko
Errenazimentuko

eraikinik adierazgarriena eta XVI. mendeko Espainiako altxor arkitektonikorik handienetako bat. Mendeetan zehar miretsia izan da bere fatxadearen harmoniagaittik, klaustroaren dotoreziagaittik eta eskulturen kalidadeagaittik. Baina monumentu horren edertasunaren atzean errealidade askoz sakonago bat ezkututzen da. Jon Sagarzazu oñatiar ikertzailearen esanetan, Unibertsidadea benetako hezkuntza eta filosofia programa moduan sortu zan; ikasleak atea zeharkatu aurretik bertatik irakasteko pentsautako eraikina. Bere proposamenak monumentua beste begirada batekin ikustera gonbidatzen gaitu. Unibertsidadea ez litzateke arkitekturako maisulan aparta bakarrik izango, baizik eta diskurtso bisual erraldoi bat; bertan eskultura, sinbolo eta espazio bakoitxak gizakiaren, ezagutzearen eta hezkuntzearen inguruko ikuspegi jakin bat adierazten dau. Beste modu baten esanda, Unibertsidadea mendeetan zehar bere hizkuntzea ahazten joan garan harrizko liburu bat izango litzateke. Artikulu hau Jon Sagarzazuk joan dan ekainaren 24an, eguaztenean, Oñatiko Kultur Etxian emondako hitzaldian oinarritzen da.

RODRIGO MERCADO DE ZUAZOLAREN AMETSA

Hizkuntza hori ulertzeko ezinbestekoa da bere sortzaileari barriro begiratzea. Rodrigo Mercado de Zuazola ez zan Unibertsidadearen sustatzaile ekonomikoa bakarrik izan. Sagarzazuren ustez, eraikina gotzainak bizitza osoan izan eban ideia baten gauzatzea da: hezkuntzea zala pertsonak zein gizartea eraldatzeko tresnarik indartsuena. Zuazolaren beraren ibilbideak azaltzen dau pentsatzeko modu hori. Oñatin jaioa, gizarte maila berezirik ez eukan familia baten barruan, ikasketetan aurkitu eban Carlos V.aren Monarkiako kargurik garrantzitsuenetako batzuetara heltzeko bidea.

Ávilako gotzain izan zan, Nafarroako erregeorde eta Granadako Errege Kantzelaritzako presidente; Koroako erakunde judizialik garrantzitsuenetako baten buru. Sagarzazuk azaltzen dauanez, bizi-esperientzia horrek arrasto sakona itxi eutson Zuazolari. Berak argi eukan lortutako gorakadea ez zala egoera politikoaren ondorio hutsa izan, jasotako prestakuntza intelektualaren fruitua baino. Ideia hori argi agertzen da 1534ko irailaren 24an Oñatiko kontzejuari bialdu eutson gutunean; dokumentu hori Unibertsidadearen benetako sorrera-agiritzat hartu daiteke. Gutun horretan adierazten dau «letrek» emon eutsela erregearen zerbitzura eta duintasunera heltzeko aukerea. Horregaitik erabaki eban bere ondasunen zati handi bat Oñatiko eta Euskal Herri osoko gazteek antzeko prestakuntza jaso ahal izateko ikastetxe bat sortzera bideratzea. Helburua ez zan gramatika edo Zuzenbide Kanonikoa irakastea bakarrik. Benetako letraduak hezi gura zituan: Elizaren zein Monarkiaren administrazioaren zerbitzurako ondo prestatutako gizon kultuak. Sagarzazuk azpimarratzen dau xehetasun hori funtsezkoa dala. XVI. mendean «letradua» hitzak gaur egun baino esanahi askoz zabalagoa eukan. Ez zan jurista hutsa. Humanismoaren bidez hezitako gizona zan: gobernuan parte hartzeko, justizia administratzeko, printzeei aholku emoteko eta ardura publikoak hartzeko gai zana, prestakuntza intelektual eta moral sendo bati esker.

IKASTETXE BAT, EZ UNIBERTSIDADE HUTSA

Sagarzazuren ustez, funtsezko beste alderdi bat da Errenazimentu garaian «ikastetxe-unibertsidade» batek benetan zer esan gura eban ulertzea. Gaur egun, Unibertsidadea Arrasatetik Oñatira sartzerakoan herriaren sarreran nagusitzen dan eraikinagaz lotzen dogu zuzenean. Baina eraikin hura askoz ere erakunde konplexuago baten ageriko zatia baino ez zan.

IRAKASTEN DUEN FATXADA BAT (I)

HERKULES. ERAIKINAREN GAKOA. Fatxadaren muin intelektuala da. Herkules Nemeako lehoiaren eta Lernako Hidraren aurka borrokan agertzen duten eszenak haren bizitzako pasarte hutsak baino askoz gehiago dira. Humanismoaren funtsezko ideia adierazten dute: gainditutako erronka bakoitzak gizakia sendotu egiten du.

EMAKUMEAK, IBILBIDE MORALA. Eraikinak hogeita hamar emakume irudi baino gehiago biltzen ditu. Haien bidez, ikasleei gogorarazten zitzairen benetako ezagutza bere osotasunean bakarrik lor daitekeela zuhurtziaz, justiziaz, sendotasunez, neurritasunez, fedez, itzaropenez eta karitatez lagunduta dagoenean.

Unibertsidadea irakasleek, kolegialek, ikasleek eta langileek osatzen eben; San Migel parrokiaren barruan egoan unibertsidade-kaperak; ikasleen bizilekuek; ikasketarako prestatutako guneek; eta Europako ikastetxe nagusien eredia jarraitzen eban komunitate akademiko oso batek.

Puntu honetan, Sagarzazuk Salamankagaz egiten dauen konparaketak argi handia emoten dau. San Bartolome Ikastetxe Nagusian jasotako prestakuntzak sakon markau eban Zuazola. Ez eban Salamankako antolaketa akademikoa bakarrik eredutzat hartu; ikasle garaian ezagutu eban espiritu humanistaren zati handi bat be Oñatira ekarri eban.

Baina loturak ez dira hor amaitzen. Ikertzaileak Oñatiko Unibertsidadea Europako humanismoaren beste ikastegi handi batzuek lotzen dau, Oxford, Cambridge edo Alcalá de Henaresegaz, besteak beste. Bere ustez, Oñati ez litzateke fundazio isolatu moduan ulertu behar; aitzitik, Errenazimentuko unibertsidade-kultura handiaren barruan guztiz txertatutako erakundea izan zan.

IRAKASTEN DAUEN FATXADEA

Seguruenik, Sagarzazuren ikerketaren ekarpenik deigarriena fatxadearen programa eskultorikoaren interpretazino barria da. Belaunaldi askotan eskultura horreek batez be euren balio artistikoagaitik miretsi izan doguz. Halan da be, ikertzaileak benetako hezkuntza-tratatu baten moduan irakurtzea proposatzen dau:

- Ez dago ezer kasualidadez jarrita.
- Pertsonaia bakotxak aurretik ondo pentsautako egitasmo bati erantzuten deutso.
- Erlike bakotxak mezu bat transmititzen dau.
- Fatxadeak berba egiten dau.

Eta XVI. mendeko Europako unibertsidade handiek erabiltzen eben hizkuntza sinboliko berbera erabiliz egiten dau.

Testuinguru horretan, Herkulesen irudiak aparteko garrantzia hartzen dau. Lehen begiratuan harrigarria egin leiteke mitologia klasikoko heroi bat kristau unibertsidade baten hain toki nabarmenean agertzea. Baina Errenazimentuko humanistentzat Herkules gizon bertutetsuaren eredurik gorena zan.

Sagarzazuk gogorarazten dau Errenazimentuak Herkules ahalegin pertsonalaren ikur nagusi bihurtu ebala. Bere lanak ez ziran indar fisikoaren erakustaldi hutsak; hobekuntza moralaren bidea adierazten eben. Gaingitutako erronka bakotxak hurrengoari aurre egiteko indartsuago eta prestatuago egiten eban heroia. Ikertzailearen esanetan, ideia hori bera ageri da Oñatiko Unibertsidadean be. Ikaslea gero eta zailtasun handiagoei aurre eginez hazten da. Hezkuntzea, azken baten, oraindino ez daukaguzan gaitasunak garatzea da.

Interpretazino horrek, gainera, orain arte modu orokorrean identifikatu izan diran hainbat eszena barriro aztertzea ekarri dau. Zaragoza, Úbeda eta beste hainbat hiritan gordetzen diran eskultura-ereduak alderatuta, Sagarzazuk fatxadako hainbat erlieberen irakurketa barriak proposatzen dauz, Herkulesen bizitzako pasarte zehatzakaz eta Carlos V.aren gortean erabilitako programa ikonografikoakaz zuzenean lotuz.

Lotura horreek erakusten dabe Oñatiko Unibertsidadea orain arte uste izan dan baino sare artistiko eta intelektual askoz zabalago baten barruan kokatzen dala, eta eraikinaren gaineko etorkizuneko ikerketetarako bide barriak zabaltzen dabez.

ERAIKINA, FILOSOFIA-TRATATU BAT

Herkulesen irudia Unibertsidadearen hezkuntza-programarako sarrera bada, Jon Sagarzazuren esanetan eraikinaren benetako muin intelektuala pauso bat harago dago. Fatxadeak ez dau ahalegin pertsonalaren eredia bakarrik proposatzen; filosofia klasikoan oinarritutako eta Errenazimentuko humanismo kristauak barriro landutako gizakiaren ikuspegi jakin bat be aurkezten dau.

Puntu honetan aparteko garrantzia hartzen dau ikertzaileak Nemeako lehoiaren eta Lernako Hidraren eszenei emoten deuten interpretazinoak.

Orain arte eskultura horreek Herkulesen bizitzako pasarte huts moduan ulertu izan dira. Baina Sagarzazuren ustez, fatxada nagusian daukien kokapena askoz asmo sakonago baten ondorioa da.

IRAKASTEN DUEN FATXADA BAT (ETA II)

ZUZIEN ESANAHIA Ez dira fatxadako zutabeak koroatzen dituzten apaingarri hutsak. Espiritu Santuaren sua eta unibertsitateko bizitza bultzatu behar duen grina intelektuala irudikatzen dituzte. Haiei esker argitzen da zergatik Espiritu Santuari eskainitako erakunde batek, itxuraz, ez zuen Hirutasun Santuko hirugarren kidearen irudikapenik.

EZKUTUEN 'EZKUTUKO' MEZUA. Armarrietako eguzkiak ez dira apaingarri heraldiko hutsak. Platonen ikuspegiaren oroigarri dira; haren ustez, eguzkiak mundu materiala eta ideien mundua argitzen ditu. Eraikin osoa argi bikoitz horren inguruan antolatuta dago: munduko argi naturala eta Kristoren argia.

Berak azaltzen dauanez, eskultoreak Herkules lehoiaren larruagaz jantzita irudikatu eban, Hidrari aurre egin aurretik. Xehetasun horrek garrantzi handia dauka, humanismoaren berezko ideia pedagogiko bat adierazten dauelako: gainditutako erronka bakotzak gizakia sendotu egiten dau eta hurrengoari aurre egiteko prestatu. Benetako hezkuntzea, hain zuzen be, etengabeko hazkunde horretan datza.

Baina interpretazinoa harago doa. Platonen Errepublikan lanean oinarrituta, Sagarzazuk irudi horreek giza arimaren deskribapen platoniko ezagunagaz lotzen dauz. Bertan hiru osagai agertzen dira: gizakia, lehoa eta grina neurribakoak irudikatzen dituan izaki ikaragarri bat. Arrazoiak, gizakiak ordezkatura, multzo osoa gidatu behar dau, lehoiaren indarra baliatuz pasioak mendean eukitzeko. Ikertzailearen ustez, tradizio filosofiko horren eta Oñatiko eskulturen arteko antzekotasuna handiegia da kasualidade hutsa izateko. Unibertsidadeak ez eban Zuzenbidea edo Teologia bakarrik irakasten; norbere burua gobernatzeko eredu bat proposatzen eban. Komunitate bat gidatzeko asmoa izan aurretik, ikasleak bere bizitza gobernatzen ikasi behar eban. Ideia hori guztiz bat dator erakundea sortu zan helburuagaz. Rodrigo Mercado de Zuazolak Elizan eta Monarkiaren administrazioan ardura publikoak hartuko ebezan gizonak hezi gura zituan. Horretarako ez zan nahikoa ezagutza teknikoak transmititzea. Izaerea bera hezi egin behar zan.

BERTUTETIK JAKINDURIARA

Ikuspegi berberak azaltzen dau, Sagarzazuren esanetan, fatxadean emakumezko irudiek daukien presentzia hain handia. Argi identifikatu daitekezan gizonezko pertsonaiak gitxi dira: Herkules, San Jeronimo, San Agustin eta Zuazola bera. Eraikinak, barriz, hogeita hamar emakumezko irudi baino gehiago batzen dauz. Luzaroan eskultura horreek apaingarri huts moduan ikusi izan dira. Halan da be, guztiz antolatutako multzo bat osatzen dabe. Bertutearen kardinalak eta bertute teologalak irudikatzen ditue, eta bertute horreek euren bizitzaren ereduz agertu ebezan santakaz batera azaltzen dira.

Holan, Unibertsidadea ikaslea geletara sartu aurretik hasten da irakasten. Eraikinak gogorarazten dau ezagutzak bere osotasuna prudenziagaz, justiziagaz, sendotasunagaz, neurritasunagaz, fedeagaz, itxaropenagaz eta karidadeagaz batera baino ez dauela lortzen. Ikuspegi horretatik, fatxadea eskulturen pilaketa hutsa izatek benetako ibilbide moral bihurtzen da.

ESPIRITU SANTUA GURE BEGIEN AURREAN EGOAN

Sagarzazuren ikerketak proposatzen dauan aurkikuntzarik deigarrienetako batek Unibertsidadearen izenari berari egiten deustoa erreferentzia.

Harrigarria da Sancti Spiritus izena daroan erakunde baten fatxadean Espiritu Santuaren irudi agerikorik ez ikustea. Aita argi azaltzen da kanpai-horman, eta Kristok programa ikonografikoaren ardatz nagusia hartzen dau. Halan da be, mendeetan inork ez eban jakin Trinitateko hirugarren pertsona non egoan adierazten.

Erantzuna ia oharkabean pasatzen jakun elementu baten egon leiteke.

Fatxadako zutabeen gainean dagoen zuziak ez lirateke Errenazimentuko apaingarri hutsak izango. Ikertzaileak azaltzen dauanez, garaiko hainbat tratatu eta eraikinek sugar horreek erabiltzen ditue Espiritu Santuaren sua eta unibertsidade-bizitza bizitu behar dauen grina intelektuala irudikatzen.

Interpretazio hori are sendoagoa da zuzien kokapena kontuan hartzen bada. Profeten gainean agertzen dira, hain zuzen be, haien ahotik berba egiten dauen Espirituaren ekintza gogoraraziz. Holan, eraikin osoa suzko eratzun sinboliko batek inguratuta gelditzen da, ezagutzearen jainkozko inspirazioa iradokiz.

Zuazolaren bi eguzkiak

Seguruenik, ikerketaren ekarpenik originalena Rodrigo Mercado de Zuazolaren armariaren eta bai Unibertsidadean bai sortzaileari lotutako beste elementu batzuetan behin eta barriro agertzen diran bi eguzkien interpretazio barria da.

Orain arte eguzki horreek elementu heraldiko huts moduan hartu izan dira. Sagarzazuk, oster, guztiz bestelako irakurketa bat proposatzen dau. Abiapuntua barriro be Zuazolaren goiburu episkopalean aurkitzen da:

**UNIBERTSITATEA
IDEIA BATEN
GAUZATZEA DA: HEZKUNTZA DA
PERTSONAK ETA
GIZARTEA
ERALDATZEKO
TRESNARIK INDARTSUENA.**

PLAZAOLA

NORBERAREN BILAKETARAKO ESPAZIOA

MILAKA EGUZKI. Unibertsitateko patioiko sabai kasetoiduna mila eta laurehun eguzki zizelkatuz estalita dago. Eztabaidarako eta irakaskuntza publikorako gunea zen. Norberaren gogoetarako espazioa ere bai. Hemen berriro ere ageri da eguzkiaren ikuspegia: mundu naturala zein mundu espirituala argitzen dituen izar gisa.

UNIBERTSITATEAREN BIHOTZA. Patioa (klaustroa) ez zen igarobide hutsa. Errenazimentuko unibertsitateetan ezagutzaren ibilbidea sinbolizatzen zuen. Haren inguruan antolatzen ziren beheko solairuko ikasgelak, kapera, jantokia eta sukaldea; goiko solairuan, berriz, ikasleen logelak eta ikasgela nagusia zeuden.

Sol iustitiae Christus Deus noster.
 «Kristo, gure Jainkoa, Justiziaren Eguzkia da.»
 Ikertzaileak ohartzen dau armariaren bi
 bertsino desberdin dagozela: bata
 gotzainarena da, eta bestea
 Unibertsidadearena. Azken horrek aldaketa
 esanguratsuak daukaz, eta horrek erakusten
 dau multzo osoa nahita moldatu zala mezu
 jakin bat adierazteko.
 Azalpena barriro be tradizino platonikoan
 aurkitzen dau.
 Errepublika lanean, Platonek mundu materiala
 argitzen dauen eguzki ikusgarria eta egiaren
 ezagutzea ahalbidetzen dauen beste eguzki
 ulergarri bat bereizten ditu. Geroago, San
 Agustinek bigarren eguzki hori Kristogaz
 identifikatu eban. Sagarzazuren esanetan,
 Oñatiko Unibertsidadeak ideia filosofiko hori
 arkitektura bihurtzen dau.
 Eraikin osoa argi bikoitz horren inguruan
 antolatuta dago: mundua ikusteko balio dauen
 argi naturala eta hura ulertzeko aukera
 emoten dauen Kristoren argia.

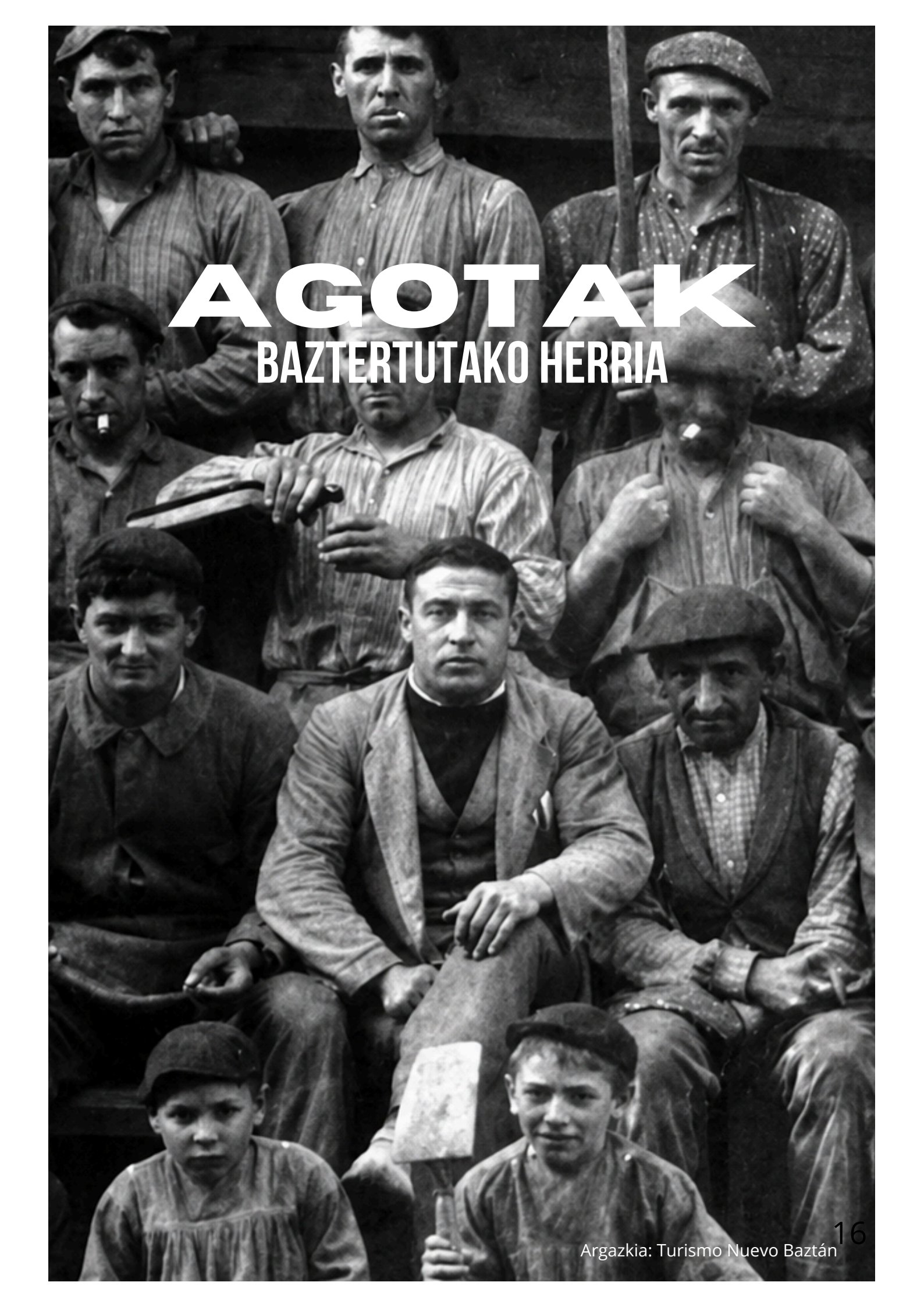
PATIOKO MILA ETA LAUREHUN EGUZKIAK

Interpretazino horrek bere adierazpenik
 beteena Unibertsidadeko lekuri
 ezagunenetako baten hartzen dau, eta, era
 berean, paradoxikoki, gitxien erreparatu izan
 jakon lekuan.
 Patioak lehen begiratuan zurezko artesonatu
 handi bat baino ez dau erakusten.
 Baina goiko galerietara igoten dana laster
 konturatzen da sabaia mila eta laurehun
 eguzki txiki zizelkatuz baino gehiagogaz
 estalita dagoela.
 Ez da apaingarri hutsa. Goiko galeriak kolegiaren
 bizilekua ziran. Han ikasten eben, han
 hausnartzen eben eta han egiten eben euren
 eguneroko bizimodua. Beheko patioa, barriz,
 eztabaidarako eta irakaskuntza publikorako
 lekua zan. Galeriek, oster, gogoeta
 pertsonalerako gunea adierazten eben.
 Sagarzazuren ustez, banaketa horrek San
 Agustinen pentsamenduaren ideia sakon bat
 islatzen dau: benetako ezagutzak
 kontenplazinoa eta barrurako begiradea be
 eskatzen ditu. Egia ez da maisuei entzunez
 bakarrik lortzen; norberaren bilaketa eta
 ahalegina be beharrezkoak dira.
 Ikerketa honen ondoriorik interesgarrienetako
 bat Oñatiko Unibertsidadea Europako
 humanismoaren mugimendu kultural
 handiaren barruan kokatzea da.

Salamankagaz daukan loturea agerikoa da,
 Zuazolaren prestakuntzearen ondorio zuzena.
 Alcalá de Henaresegaz dagoen
 antzekotasunek, gainera, eragin artistiko
 batzuen norabidea bera barriro aztertze
 aukera emoten dabe.
 Oxfordek eta Cambridgek antzekotasun
 harrigarriak erakusten ditue unibertsidade-
 ikastetxeen antolaketan eta hezkuntzeagaz
 lotutako hainbat baliabide sinbolikotan.
 Eta programa ikonografikoan agertzen diran
 ideia askok oihartzuna daukie Medicitarren
 Florentziako giro neoplatonikoan.
 Horrek guztiak Sagarzazu ondorio batera
 eroaten dau: Sancti Spiritus Unibertsidadea ez
 litzateke tokiko salbuespen moduan aztertu
 behar; XVI. mendeko humanismoaren kultura
 handiaren barruan guztiz txertatutako pieza
 lez baizik.

BERRESKURATU BEHARREKO ONDAREA

Unibertsidadea ulertzeko modu honek ondorio
 nagusi bat dauka: haren kontserbazinoa ezin
 da eraikina zaharbarritzera mugatu.
 Sagarzazuren ustez, Rodrigo Mercado de
 Zuazolak itxi euskun ondarerik handiena ez da
 arkitektura-multzo bikain hau bakarrik,
 hezkuntzea ulertzeko modu jakin bat baizik.
 Unibertsidadea pertsonak hezteko sortu zan,
 espezialistak baino lehen; norbere burua
 gobernatzen ikasiko eben gizonak
 prestatzeko, besteak gidatzeko ardurea hartu
 aurretik; eta prestakuntza intelektuala
 bertuteagaz banaezin lotuta izango eben
 herritar kultuak hezteko.
 Bostehun urte geroago, mezu hori harriz
 idatzita dago oraindino. Halan da be, urte
 luzez Unibertsidadeari begiratu deusagu
 irakurtzen ez dakigun hizkuntza baten
 idatzitako liburu eder bati begiratu
 geunskion moduan.
 Beharbada, Jon Sagarzazuren ikerketaren
 meriturik handiena hizkuntza hori deszifratzen
 hastea izan da. Bere proposamenak
 etorkizuneko ikerketek eztabaidatu, osatu edo
 ñabartu ahal izango ditue, baina eraikinari
 begirada guztiz barri bategaz begiratzera
 gonbidatzen gaitue.
 Eta begirada aldaketa hori da, seguruenik,
 Euskal Herriko Errenazimentuak itxi euskun
 kultur ondarerik handienetako bat barriro
 deskubritzeko lehen pausoa.

AGOTAK

BAZTERTUTAKO HERRIA

**Bazterketa
estigma,
aurreiritziak...
Mende luzez,
euskal herri
batek Europako
diskriminaziorik
gogorrenetako
bat pairatu
zuen. Bere
azken
eleberrian, Luz
Noguések
ahaztutako
historia baten
dramara
eramaten gaitu
Baztango
agoteena.**

AGOTE-TALDEA 1900EAN

Z A. Gaur plazer handiz ari gara hizketan Luz Noguésekin, *Los Agotes de Baztán* eleberri historikoaren egilearekin. Liburu horrek Euskal Herriko komunitaterik ezezagunenetako baten memoria berreskuratzen du. Luz, nola aurkitu zenuen agoteen historia?

Juan de Goyenecheren inguruan ikertzen ari nintzela iritsi nintzen agoteengana. Hasieran, nire asmoa haren bizitza eta Nuevo Baztanen bere egitasmo handia eraikitzeko izan zuen ausardia kontatzea zen. Baina ikerketan sakontzen joan ahala, agoteen historiarekin egin nuen topo, eta erabat liluratu ninduen.

Z A. Ezagutzen ez dutenentzat, nor izan zen Juan de Goyeneche?

Juan de Goyeneche Baztango nafarra izan zen. Ez zuenez etxerik ezta ondarerik ere jaso, Madrilera joan behar izan zuen bere etorkizuna eraikitza. Jesuiten Ikastetxe Inperialean ikasi zuen, eta bere adimenari, lanerako gaitasunari eta harremanei esker, pixkanaka gortean oso pertsona garrantzitsu bihurtu zen. Karlos II.aren gastu sekretuen diruzaina izan zen, hainbat erreginarene diruzaina ere bai, eta bere garaiko monarkiaren sustatzaile ekonomiko nagusietako bat.

Ondorengotza Gerran eta estatu borboitar berriaren finantzaketan izan zuen eginkizuna erabakigarria izan zen.

Z A. Goyenecheren eta agoteen arteko harremanaz hitz egin aurretik, garrantzitsua da azaltzea nortzuk ziren. Nola definituko zenituzke?

Agoteak mendeetan zehar desberdintzat hartuko komunitate bat ziren. Heretikotzat eta legen espiritualaren eramailetzat jotzen zituzten, eta estigma horrek haien bazterketa soziala eta erlijiosoa justifikatzen zuen. Hala ere, ikerketek frogatu dute ez zirela arraza desberdin batekoak, ezta ezaugarri biologiko berezirik zutenak ere. Belaunaldiz belaunaldi transmititu zen bazterketa sozialaren biktimak izan ziren, eta horrek gizartearen begietan nolabaiteko komunitate madarikatu bihurtu zituen.

Z A. Zer ondorio zituen diskriminazio horrek haien eguneroko bizitzan?

Oso gogorrak. Gainerako biztanleetatik aparte bizitzera behartzen zituzten, auzo edo bazter berezietan. Leku batzuetan, antzara-hanka gorri bat eraman behar izaten zuten jantzietan josita, identifikatu ahal izateko.

Batzuetan, gainera, beren presentzia matraka batekin iragarri behar izaten zuten, legenardunek egiten zuten bezala. Ezin zuten gainerako herritarrekin mahaia partekatu, ezta iturri beretatik edan edo espazio publiko berak erabili ere. Garbitegietan, adibidez, urik zikinena iristen zen tokietan bakarrik garbi zezaketen. Jaietan dantza egitea, musika-tresnak jotzea edo ospakizun publikoetan parte hartzea ere debekatuta zuten.

Z A. Eta zer gertatzen zen elizetan?

Parrokia askotan sarrera propioa zuten, **agoten atea** izenez ezagutzen zena. Ate txiki bat zen, nagusitik bereizia. Tenplu batzuetan, gainera, burdinazko hesien atzean mantentzen zituzten. Diskriminazioa ez zen heriotzarekin amaitzen: leku batzuetan hilerrietatik kanpo lurperatzen zituzten, gizarteak baztertutzat edo bekataritzat jotzen zituen pertsonen ondoan.

Z A. Ba al dakigu zein izan zen agoteen jatorria?

Ez, ziurtasunez ez. Teoria asko daude. Batzuek kataroekin lotzen dituzte; beste batzuek, berriz, godoekin.

LES MAINS D'UN CAGOT DE SALIES.

Badira, halaber, Donejakue Bideko elizetan lan egin zuten hargin eta eraikitzaileen antzinako gremioekin lotzen dituzten hipotesiak ere. Are gehiago, zenbait ezaugarri fisiko azaltzeko iparraldeko herrien eragin posibleez ere espekulatu izan da. Baina egia esan, haien jatorriak misterio izaten jarraitzen du. Xavier Sansotena idazle eta eskultore agoteak dioen bezala, misterioz eta gezurrez inguratutako artisauen komunitatea ziren.

Z A. Agoteak mugaren bi aldeetan bizi ziren, bai Nafarroan, bai Iparraldean. Ba al dago gaur egun oraindik agoteen komunitaterik? Komunitate antolatua gisa ez, baina badira oroimen hori bizirik mantentzen duten ondorengoak. Horietako asko Bozaten bizi dira, Baztanen; izan ere, herri hori agoteen babesleku historiko nagusietako bat izan zen. Gainera, munduko hainbat lekutan sakabanatutako ondorengoak ere badaude.

Z A. Itzul gaitezen Goyenecherengana. Zure ustez, jesuitek eragina izan al zuten mundua ulertzeko zuen moduan?

Bai, uste dut eragin handia izan zutela. Ikasketaren, lanaren eta gainerakoekiko konpromisoaren balioa haren ibilbidean argi islatzen dela iruditzen zait. Gainera, antzekotasun batzuk ikusten ditut Goyeneche hezi zen giroaren eta Nuevo Baztánen proiektuaren zenbait elementuren artean.

Z A. Madrilgo nafar komunitatean ere zeregin nabarmena izan zuen.

Hala da. Nafarren San Fermín Errege Kongregazioko pobreen zaintzaile izan zen. Horrek esan nahi zuen Madrilera aukeren bila edo egoera zailetan iristen ziren nafarrei laguntzea eta babesa ematea. Oso laguntza-sare garrantzitsua zuen.

Z A. Ondorengotza Gerrak markatutako garai bati buruz ari gara. Nola eragin zion horrek Goyenecheri?

Erabat babestu zuen Felipe V.a. Bere karguari esker, erresumaren premia ekonomikoak ezin hobeto ezagutzen zituen, eta Koroari mailegu handiak egin zizkion.

Garai hartarako dirutza ikaragarriak izan ziren, eta erabakigarriak izan ziren gerra-ahalegina sostengatzeko.

Z A. Zure eleberrian agoteak Nuevo Baztánera iritsi zirela planteatzen duzu. Zer da historia eta zer fikzioa?

Argumentua eleberrirako sortua da, baina oso zabaldua dagoen tradizio batek dio agoteek Nuevo Baztánen eraikuntzan parte hartu zutela. Ez dugu hori behin betiko frogatzen duen dokumenturik, baina garaiko agirietan Baztango hainbat abizen agertzen dira. Oinarri historiko hori izan zen fikzioa eraikitzeko abiapuntua.

Z A. Bai Goyeneche bai agote haietako asko euskaldunak ziren. Euskara al zen haien ohiko hizkuntza?

Erabat sinetsita nago hala zela. Zuzeneko idatzizko lekukotasunik ez badugu ere, Baztango biztanle askoren berezko hizkuntza euskara zen. Gainera, Nuevo Baztánen Europako hainbat tokitatik etorritako jendea bildu zen; beraz, hizkuntza eta kultura askoren arteko bizikidetzagunea izan behar zuen.

Z A. Esan izan duzu agoterik gabe agian Nuevo Baztán ez zela existituko.

Nik esaten dudana da zaila dela obra hura haiek gabe nola garatuko zen irudikatzea. Agian eraikiko zen berdin-berdin, baina seguruenik denbora eta ahalegin askoz handiagoa beharko zituen.

Z A. Zenbait hidalgotza-espedientetan azpimarratzen zen pertsona batek ez zuela juduen, mairuen edo agoteen ondorengoa zela frogatu behar. Noiz arte iraun zuen diskriminazio horrek?

XIX. mendearen barrena arte. Izan ere, odol-garbitasunaren ziurtagiriak 1823ra arte eskatzen jarraitu zuten. Horrek argi erakusten du estigma mendeetan zehar iraun zuela. Are gehiago, XX. mendean ere baziren oraindik jatorri agotea ezkutatzen zuten familiak.

Z A. Geratzen al da agoteen ondorengorik Nuevo Baztánen?

Seguruenik bai, nahiz eta jende askok ez duen hori publikoki aitortzen. Zurrumurruak eta zantzuak badaude, baina ez da jendeak ozen aldarrikatzen duen kontua.

Z A. Euskal abizenik gordetzen al da oraindik Nuevo Baztánen?

Batzuk bai, nahiz eta gero eta gutxiago izan. Oraindik geratzen dira Baztango jatorri haren arrasto batzuk.

Z A. Zure eleberria maitasun istorio baten inguruan garatzen da.

Xehetasun gehiegirik eman gabe, nolakoa zen Juan de Goyeneche pertsona gisa?

Ez zaio maitasun-harremanik edo abenturarik ezagutzen. Gizon zuzena zen, erlijiozalea, lanari erabat emana, eta Koroarekin harreman estua izan zuen.

Z A. Haren emaztea, Francisca de Balanza, nafarra zen hura ere.

Bai. Agoizko Martin de Balanzaren alaba zen, eta Milioien Idazkaritzako ofizial baten alaba ere bai.

Garai hartan, nafarrek presentzia oso handia zuten gortean. Familia-ondarea jasotzen ez zuten seme askok Madrilén aurkitzen zituzten aurrera egiteko eta ardura handiko karguak lortzeko aukerak.

Z A. Amaitzeko, eleberri berri batean ari al zara lanean?

Bai. Egitura oso aurreratuta dugu dagoeneko, eta hurrengo proiektua prestatzen ari gara.

Z A. Los Agotes de Baztán argitaratu zenuenetik, zerk hunkitu zaitu gehien?

Jasotako maitasunak. Jende askok esan dit inoiz ez duela agoteen historia hain modu gizatiarrean kontatuta ikusi. Gainera, Argentinatik, Txiletik, Uruguaitik eta beste hainbat herrialdetatik ondorengoek idazten didate. Atlantikoaren beste aldean agoteen ondorengoek komunitate oso handia dago, eta helarazten didaten esker onak benetan hunkitzen nau.

AGOTEAK IZAN ZIREN GIPUZKOAN ERE?

Pío Barojak idatzi zuen Bozateko agote zaharrak «Dürerren erretratuak» ziruditela, eta herri haren jatorria misterioz inguratuta egon arren, mendeetako bazterkeria fanatismoak baino ezin zuela azaldu uste zuen. Gaur egun agoteak batez ere Baztanekin lotzen badira ere, Gipuzkoan ere bizi izan ziren, bereziki Pasaia inguruan; hargin, arotz eta danbolintero aritu ziren haietako asko. Belaunaldiz belaunaldi debekuak, umiliazioak eta bazterkeria pairatu zituzten, euskal memoria kolektiboan arrasto sakona utziz.

OÑATIKO HISTORIA

IDIGORASTARRAK (III)
LOS ORTIZ DE IDIGORAS (II)

En el número anterior de Zubixa analizábamos las distintas figuras documentadas con el nombre de Juan Ortiz de Idígoras, diferenciando a varios personajes que, pese a compartir nombre y pertenecer al mismo linaje, desempeñaron trayectorias muy diferentes como administradores condales, alcaldes o vecinos establecidos en el Perú. El artículo permitía comprender mejor la relevancia alcanzada por esta familia durante el siglo XVI, así como las dificultades que plantea la identificación de personas homónimas y coetáneas en la documentación histórica. En esta nueva entrega abordamos un nuevo reto no menos complejo: la reconstrucción de las distintas personalidades que se esconden tras el nombre de Andrés Ortiz de Idígoras. El análisis conjunto de protocolos notariales, pleitos de la Real Chancillería de Valladolid, documentación condal y eclesiástica permite distinguir, con distintos grados de certeza, a varios miembros del linaje que desempeñaron funciones de gran responsabilidad al servicio del Condado de Oñate. Su trayectoria constituye, además, un excelente ejemplo del papel desempeñado por aquellas familias que, sin pertenecer a la alta nobleza, sostuvieron durante generaciones el funcionamiento cotidiano de una de las estructuras señoriales más singulares del País Vasco.

EL CONDADO DE OÑATE Y LA ADMINISTRACIÓN DEL PODER

Para comprender el papel desempeñado por los Ortiz de Idígoras es necesario detenerse brevemente en la organización política del Condado de Oñate durante el siglo XVI.

A diferencia de las villas integradas en la Hermandad de Gipuzkoa, Oñati constituía un señorío jurisdiccional gobernado por la Casa de Guevara, cuyos titulares ejercían amplias competencias civiles, criminales, económicas y eclesiásticas. El Conde nombraba oficiales, administraba justicia, percibía rentas y disfrutaba de numerosos derechos derivados de los patronatos sobre iglesias y monasterios.

Los trabajos publicados por Irinmodo, basados en documentación original conservada en archivos históricos, permiten apreciar la complejidad de esta administración. Lejos de limitarse a la percepción de tributos, el gobierno condal descansaba sobre una extensa red de oficiales encargados de recaudar diezmos, administrar primicias,

gestionar arrendamientos, intervenir en patronatos eclesiásticos y representar los intereses de la casa señorial en pleitos y arbitrajes. Especialmente revelador resulta el poder otorgado por el Conde para el cobro de los diezmos y rentas correspondientes a diversas iglesias bajo su patronato, entre ellas San Miguel de Oñati, Santa Marina de Oxirondo, San Juan de Uzarraga y diversos beneficios del valle de Leniz. En estos documentos aparecen miembros del linaje Ortiz de Idígoras desempeñando funciones de máxima confianza, administrando no solo recursos económicos, sino también una parte esencial del poder político del Condado. Esto explica por qué el apellido Ortiz de Idígoras aparece repetidamente en documentación relacionada con los Guevara. No se trata de referencias aisladas, sino de la presencia continuada de una familia integrada en la estructura administrativa del señorío.

OÑATIKO SAN MIGEL ELIZAKO
GANGA-GILTZARRIA.

ANDRÉS ORTIZ DE IDÍGORAS I Árbitro, administrador y hombre de confianza de los Condes

La primera figura documentada con ese nombre corresponde a un Andrés Ortiz de Idígoras activo durante la primera mitad del siglo XVI.

La referencia más antigua localizada hasta el momento procede de un pleito seguido ante la Real Chancillería de Valladolid, entre 1515 y 1516, en el que Andrés Ortiz de Idígoras litigó con Pedro González de Marquina, escribano vecino de Oñati, por el cobro de determinados derechos derivados de escrituras notariales.

Aunque el documento no especifica todavía ningún cargo, sí revela dos aspectos importantes.

En primer lugar, Andrés aparece plenamente integrado en el ámbito jurídico y documental de la villa. En segundo lugar, su intervención resulta coherente con la tradición iniciada décadas antes por Rodrigo Ortiz de Idígoras, escribano y curador documentado ya en la primera mitad del siglo XV.

Veinte años más tarde la documentación ofrece una imagen mucho más definida.

En 1535 encontramos a Andrés Ortiz de Idígoras formando parte del tribunal arbitral encargado de resolver el conocido conflicto territorial entre Salvatierra y Zaldondo, relativo al aprovechamiento de los montes y términos de Charagorria, Ibarra, Mendiguibel y Atateguieta. No cualquiera podía desempeñar una función semejante. Los árbitros eran elegidos por su prestigio, conocimiento del derecho consuetudinario y capacidad para alcanzar soluciones aceptadas por ambas partes. Su presencia junto a Juan Fernández de Vicuña, Antonio Díaz de Santa Cruz y Juan López de Galarza permite situarlo entre las personas de mayor consideración jurídica del entorno. La relación con la Casa de Oñate se hace todavía más evidente pocos años después.

Entre 1541 y 1542, Andrés Ortiz de Idígoras figura junto al capitán Pedro López de Arrieta y otros vecinos de Oñati promoviendo que se tomara residencia a determinados oficiales de la villa. La respuesta del concejo resulta especialmente significativa, pues alegó que quienes impulsaban el procedimiento eran criados del Conde de Oñate, interesados en favorecer los planteamientos del señor jurisdiccional.

Más allá del resultado del pleito, este documento confirma que Andrés actuaba dentro de la órbita política de la Casa de Guevara.

Su posición alcanza probablemente el punto culminante en 1548. Ese año el Conde protestó formalmente por el nombramiento de Andrés Ortiz de Idígoras como alcalde mayor de Oñati, dejando constancia de que tal designación no debía perjudicar los derechos de la villa por tratarse de un natural de ella.

La noticia resulta extraordinariamente reveladora. El cargo de alcalde mayor constituía una de las magistraturas de mayor importancia dentro del sistema jurisdiccional señorial y requería una sólida formación jurídica y una absoluta confianza por parte del poder condal.

Finalmente, una ejecutoria de la Real Chancillería de Valladolid, fechada en 1574, vuelve a situar a Andrés Ortiz de Idígoras en el centro de la administración del Condado.

En ella aparece, junto a Juan Ortiz de Idígoras, como testamentario del difunto Pedro Vélez de Guevara, en el pleito sostenido por doña Mencía de Velasco sobre el cobro de su dote y arras.

Pocas funciones reflejan mejor el grado de confianza depositado por un señor que la elección de sus testamentarios. La administración de una herencia nobiliaria implicaba gestionar bienes, rentas, obligaciones y pleitos de enorme complejidad.

Todo ello permite dibujar el perfil de un personaje situado en el núcleo mismo del gobierno condal.

Sin embargo, conviene actuar con prudencia. Aunque la continuidad cronológica hace posible que todas estas referencias correspondan a una misma persona, la documentación no permite afirmarlo de manera definitiva. Lo que sí puede sostenerse con bastante seguridad es la existencia de un Andrés Ortiz de Idígoras estrechamente vinculado a la administración de la Casa de Oñate, cuya trayectoria explica en buena medida el prestigio alcanzado posteriormente por el linaje.

ANDRÉS ORTIZ DE IDÍGORAS (II) Licenciado y abad de San Miguel administrador eclesiástico del Condado

Si el primer Andrés Ortiz de Idígoras representa la vertiente civil y administrativa del linaje, la segunda gran personalidad documentada corresponde al abad de la iglesia parroquial de San Miguel de Oñati. La importancia de este cargo resulta difícil de comprender desde una perspectiva actual. En el siglo XVI el abad de San Miguel no era únicamente el responsable espiritual de la principal iglesia de la villa. Administraba una institución dotada de importantes rentas, vinculada al patronato de los Condes de Oñate y estrechamente relacionada con el ejercicio del poder señorial. Precisamente los estudios publicados por Irinmodo.blogspot.com basados en documentación de archivo, ayudan a comprender este contexto.

Durante buena parte de la Edad Moderna los Condes de Oñate ejercieron el patronato sobre diversas iglesias y monasterios de su señorío y de otros territorios vinculados a la Casa de Guevara. Dicho patronato llevaba aparejado el derecho a presentar beneficiados, intervenir en la administración de las rentas y percibir una parte importante de los diezmos y primicias.

La gestión de estos derechos requería una compleja organización administrativa.

Los documentos muestran poderes concedidos para cobrar trigo, cebada, avena, gallinas, corderos, queso, lana y otros productos que constituían el pago habitual de los diezmos. Las iglesias de San Miguel de Oñati, Santa Marina de Oxirondo, San Juan de Uzarraga, diversas parroquias del valle de Leniz e incluso patronatos situados fuera del propio Condado formaban parte de una misma red económica administrada por la Casa de Oñate.

Este contexto resulta fundamental para interpretar correctamente la figura del abad Andrés Ortiz de Idígoras.

No se trataba simplemente del párroco de una iglesia.

Era el responsable de una institución integrada en uno de los principales sistemas patrimoniales del Condado.

La querrela de 1566

La primera referencia segura al abad Andrés Ortiz de Idígoras aparece en una querrela criminal seguida en la Real Chancillería de Valladolid.

En ella, Juan López de Hernani, vecino de Oñati, acusa de agresión a Pedro Vélez de Guevara, hijo del Conde de Oñate, a Nicolás de Bidaurreta y a otros criados del linaje, entre los que figura expresamente:

"Andrés Ortiz de Idígoras, abad de San Miguel de Oñate."

El documento posee un enorme interés. En primer lugar, confirma sin ninguna duda la existencia de un Andrés que ocupaba la dignidad abacial.

Pero además revela hasta qué punto

los altos cargos eclesiásticos del señorío participaban en la vida política local.

Lejos de aparecer como un religioso apartado de los asuntos temporales, el abad se encuentra inmerso en los conflictos protagonizados por el entorno inmediato de los Guevara.

Ello resulta perfectamente coherente con la naturaleza del patronato señorial.

La abadía de San Miguel constituía una pieza esencial del sistema político del Condado.

El pleito por los subsidios de la abadía

La segunda gran referencia documental procede de un largo proceso judicial desarrollado entre 1572 y 1590.

En él comparece nuevamente Andrés Ortiz de Idígoras, abad de San Miguel, reclamando el cumplimiento de una escritura otorgada por Juan de Albiz. El litigio tenía como finalidad obtener determinadas cantidades destinadas al pago del subsidio eclesiástico que la abadía debía satisfacer a la Corona.

Este documento resulta especialmente valioso porque permite comprender la dimensión económica del cargo.

La abadía administraba bienes, rentas y obligaciones fiscales de considerable entidad.

Su responsable debía negociar con procuradores, acudir a los tribunales y garantizar el cumplimiento de compromisos económicos complejos. Estamos, por tanto, muy lejos de la imagen tradicional de un simple párroco rural.

El abad de San Miguel actuaba como gestor de una importante institución económica integrada en la administración señorial.

El patronato de los Guevara

Los documentos analizados por Irinmodo* ayudan además a comprender por qué tantos miembros del linaje Ortiz de Idígoras aparecen relacionados con San Miguel. No fue una casualidad.

La iglesia constituía uno de los principales centros de poder del Condado.

Los Guevara ejercían sobre ella derechos de patronato que les permitían intervenir en el nombramiento de beneficiados y en la percepción de determinadas rentas. Por ello, la administración de la parroquia exigía personas de absoluta confianza.

En este contexto cobran nuevo sentido muchas de las referencias dispersas localizadas durante la investigación. Mientras Juan Ortiz de Idígoras aparece administrando diezmos y rentas condales, Andrés desempeña el gobierno de la principal iglesia del señorío.

Lejos de tratarse de carreras independientes, ambas funciones parecen formar parte de una misma estrategia de consolidación familiar dentro de la estructura política de la Casa de Oñate.

La presencia simultánea de miembros del linaje en la administración civil y eclesiástica constituye, probablemente, uno de los mejores indicadores del prestigio alcanzado por los Ortiz de Idígoras durante el siglo XVI.

ANDRÉS ORTIZ DE IDÍGORAS III El doctor y la culminación de un linaje

La última figura que puede identificarse con suficiente claridad pertenece ya a una nueva generación. Se trata de Andrés Ortiz de Idígoras, doctor, hijo de Juan Ortiz de Idígoras, alcalde de Oñate, y de Magdalena Yzaguirre.

Su aparición documental coincide con uno de los expedientes más interesantes para la reconstrucción de la genealogía familiar: el pleito seguido en la Real Chancillería de Valladolid en 1593, promovido por doña Magdalena de Yzaguirre y sus hijos Andrés y Diego Ortiz de Idígoras. El litigio tuvo su origen en unas expresiones injuriosas pronunciadas por Rodrigo Ibáñez de Albiz, alcalde ordinario de Oñate, quien puso en duda la hidalguía y limpieza de sangre de la familia.

Como era habitual en este tipo de procesos, los demandantes respondieron aportando testigos y documentos destinados a demostrar su condición de hidalgos notorios. Para el historiador, el verdadero interés del expediente reside en otro aspecto. Gracias a las declaraciones contenidas en él es posible reconstruir parte de la genealogía de los Ortiz de Idígoras con un grado de precisión poco habitual para la época. El proceso identifica expresamente a doña Magdalena de Yzaguirre como viuda de Juan Ortiz de Idígoras y madre de Andrés y Diego.

Además, la reconstrucción genealógica realizada durante el litigio sitúa a Rodrigo Ortiz de Idígoras como bisabuelo de los demandantes, enlazando así la primera generación documentada del siglo XV con los miembros del linaje que ocuparon cargos civiles y eclesiásticos durante el siglo XVI.

Nos encontramos, por tanto, ante una fuente de extraordinario valor, pues conecta cronológicamente a los distintos Ortiz de Idígoras analizados en esta serie de artículos.

*Auto de posesión del Conde de Anzuola. 1580. urtea
Isturria: Gipuzkoako Protokoloen Artxibo Historikoa. Gipuzkoako Foru Aldundia

FAMILIA ETA BESTE BAT

zure haurtxoa
txakurrari aurkezteko 4
urrats

Oñatin 1.850 txakur inguru bizi dira, eta familia askok haurra izaten dute etxean maskota bat dutela. Jarraibide erraz batzuei esker, biek harreman segurua eta positiboa eraiki dezakete lehen egunetik bertatik.

Oñatin 1.850 txakur inguru egon daitezke, eta bikote askok —gazteek zein hain gazte ez direnek— seme edo alaba bat izatea erabakitzen dute etxean jada txakur bat dutenean. Orduan, galdera bera sortzen da askotan: nola erreakzionatuko du nire txakurrak haurra lehen aldiz ezagutzen duenean? Kasu gehienetan, txakurren eta jaioberrien arteko bizikidetzak bikaina izaten da, eta askotan lotura oso bereziak sortzen dira. Hala ere, haur baten etorrerak aldaketa handia dakar etxeko giroan. Etxeko gainerako kideek bezala, txakurrak ere denbora behar du egoera berri horretara egokitzeko. Haur baten zain bazeude edo berriki ama edo aita izan bazara, jarraitu irakurtzen. Artikulu honetan zure maskotaren eta haurraren arteko lehen asteetako bizikidetzak seguru, lasai eta positiboak izan dadin jarraitu beharreko gomendio nagusiak aurkituko dituzu.

1. IZAN AURREIKUSLEAK: OHITU ZUEN TXAKURRA ERRUTINA BERRIETARA

Haurra etxera iritsi aurretik, komeni da zuen txakurra haurra jaiotakoan ere mantendu ahal izango dituzuen ordutegietara ohitzea. Saiatu aldeztu aurretik ezartzen paseoen, otorduen eta atsedenaldeen ordutegi berriak. Horrela, ez du aldaketa guztiak batera bizi beharko familiako kide berria etxera iristen denean. Paseoak ere kontuan hartu behar dira. Handik aurrera, ohikoena izango da haur-kotxearekin eta txakurrarekin batera irtetea. Zuen txakurra urduria bada, uhaletik tira egiten badu edo oraindik paseoa ondo ibiltzen ikasten ari bada, oso lagungarria izan daiteke Haldi motako lepokoa erabiltzea. Zaldiaren burukoaren antzera funtzionatzen du, eta txakurra modu leun eta eraginkorrean gidatzeko aukera ematen du, indarrik egin gabe paseoa erraztuz eta bere heziketa hobetuz.

Azkenik, ez ahaztu zuen txakurrak ere maitatua eta kontuan hartua sentitu behar duela. Egutero gorde bost edo hamar minutu berarentzat bakarrik: laztandu, orraztu, bere jostailuekin jolastu edo, besterik gabe, eskaini denbora lasaia. Une txiki baina berezi horrek zuen arteko lotura sendotuko du, eta txakurrak ez du haurraren etorrera jasoko jasotzen zuen arretaren galera gisa. Jaioberria etxean dagoenean ere, saiatu ohitura hori mantentzen.

2. HAURRAREN USAIN BERRIAK ETA BERE JOSTAILUAK

Haurra etxera iritsi aurretik, utzi zuen txakurra haurraren gelan sartzen eta pixoihalak aldatzeko txokoa ezagutzen. Usain berriek jakin-mina piztuko diote, eta zenbat eta lehenago ohitu usain horietara, orduan eta errazago onartuko du familiako kide berriaren etorrera. Hala ere, hasieratik ikasi behar du haurraren gauzak ez direla bereak. Haurraren objektuen bat hartzen saiatzen bada edo sehaskara, aldagailura edo haurraren beste altzariren batera igotzen bada, zuzendu jokabide hori «Ez!» edo «Gaizki!» irmo baina lasai esanez. Garrantzitsuena koherentea izatea da: beti modu berean zuzentzea askoz eraginkorragoa da zigorra erabiltzea baino. Haurra jaiotzen denean, oso gomendagarria da etxera eramatea haurrak erabilitako arroparen bat, biek elkar ezagutu aurretik ere. Utzi txakurrari lasai usaintzen, usain berri hori zerbait ezagun eta positiboarekin lotzen has dadin. Arropa minutu batzuetan bere eskura utz diezaiokizue usaintzeko, baina ez utzi hozka egiten edo harekin jolastean. Jostailuei ere arreta jarri behar zaie. Zuen txakurrak haurraren antzeko peluxeak edo gomazko jostailuak baditu, litekeena da biek jostailu berberak nahi izatea.

Datua

**Oñatiko txakurren errolda
(2026ko estimazioak)**

Txakur kopuru estimatua: 1.850

- Arraza nahasiak: 340 . 18,4 %
- Labrador Retriever: 145. 7,8 %
- Border Collie: 125. 6,8 %
- Artzain Alemaniarrak: 110. 5,9 %
- Euskal Artzain Txakurra: 95. 5,1 %
- Golden Retriever: 90. 4,9 %
- Jack Russell Terrier: 75. 4,1 %
- Kanitxea (Canichea): 70. 3,8 %

Nahasketak saihesteko, onena da txakurrak bere jostailu propioak izatea, haurrarenenetatik argi bereizten direnak, eta hasieratik bereak bakarrik erabiltzen ikastea. Horrela, ulertuko du haurraren jostailuak ez direla bere jolaserako.

3. HAURRA ETXERA IRISTEN DENEAN

Haurrarekin etxera iristen zarenean, zure txakurrak familiako guztiak agurtu nahi izango ditu, batez ere ama, egun batzuk etxetik kanpo egon baita. Ahal bada, eskatu norbait haurrarekin minutu batzuk geratzeko, amak txakurra agurtu eta lasaitu arte. Orduan aurkeztu ahal izango dizkiezu elkarri. Eseri haurra magalean duzula, txakurra hobeto kontrolatu ahal izateko, eta utzi haurra usaintzen, hurbiltzen eta familiako kide berria bere erritmoan ezagutzen. Ez badakizu ziur nola erreakzionatuko duen edo zure txakurra urduria edo zakarra bada, komeni da uhalarekin edukitzea.

Txakurra lotsati agertzen bada edo haurraren aurrean beldurra erakusten badu, laztandu eta hitz egin lasai. Animatu hurbiltzera, baina ez behartu eta ez hurbildu zuk zeuk haurrarenengana. Zure txakurak haurrari orro egiten badio, errieta egin eta eraman beste gela batera.

4. ELKARBIZITZAKO LEHEN ASTEAK

Jakin behar duzu zure txakurak edozein aukera aprobetxatuko duela haurrarenengana hurbildu eta hura zure gainbegiratu gabe usaintzeko. Seguruenik ez da oldarkorra izango, baina bultzada soil batek ere kalte egin diezaioke haurrari. Horregatik, ez utzi inoiz biak bakarrik. Onena da txakurra uhalarekin lotuta edukitzea edo haurra segurtasun-hesi baten atzean uztea. Gainera, ez utzi inoiz txakurra haurraren logela berean lo egiten.

Hiru aste igaro ondoren, txakurak haurra beldurrik edo oldarkortasunik gabe onartzen badu eta maitagarria eta soziala bada, uhala kendu ahal izango zaio. Bestela, denbora gehiagoz eraman beharko du. Txakurak beldurra edo oldarkortasuna erakusten jarraitzen badu, pixkanaka ohitu behar duzu haurrarenengana, etxera iritsi zen lehen egunean bezala, eta lasai dagoenean saritu. Ehiza-senagatik gertatzen diren erasoak (txakurak haurra harrapakin gisa hartzen duenean) ohikoagoak dira bizitzako lehen hilabeteetan eta haurra ibiltzen hasten denean. Kezkatu zaitez txakurak haurra geldi-geldi begiratzeko badu eta isilean, poliki-poliki hurbiltzen bazaio. Kasu horretan, jo adiestramendu kaninoan aditua den espezialista batengana. Haurren eta txakurren arteko arazoak bigarren arrazoirik ohikoena haurra ibiltzen hasten denetik lau edo bost urte bete arte gertatzen da. Adin horretan, haurrek erraz galtzen dute oreka eta eusteko aurkitzen duten lehen gauzari heltzen diote. Gauza hori zure txakurra bada, baliteke hark ez onartzea.

Ezinbesteko lau arauak

Oro har, txakurra eta haurra lagun bikainak izan daitezke:

1. Ez utzi inoiz haurra txakurrekin bakarrik jolasten, zure gainbegiraketarik gabe.
2. Irakatsi zure seme-alabari txakurra ondo tratatzen: laztantzen, maitasunez jokatzeko eta zaintzen.
3. Arreta berezia izan adineko txakurrekin edo artrosia, otitisa nahiz bestelako min kronikoak dituztenekin; izan ere, beldurratik edo minagatik erreakziona dezakete.
4. Kontu handiz ibili, halaber, zure seme-alaba oso aktiboa edo zakarra bada.

Espero dugu aholku hauek lagungarri izatea zure txakurraren eta haurraren arteko bizikidetzan ahalik eta onena izan dadin etxera iristen den lehen egunetik bertatik. Artikulua interesgarria iruditu bazaizu, partekatu.

EUSKAL INDUSTRIA AERONAUTIKOA: AITZINDARIETATIK NAZIOARTEKO LIDERGORA

Santiago Azcarraga Alonso*

Euskal Herriak aeronautikarekin duen lotura uste baino askoz zaharragoa da. 1910ean egin ziren Donostian Espainiako historiako lehen hegaldietako batzuk. Garai hartan nabarmendu ziren Benito Loygorri, Espainiako lehen pilotu tituluduna, eta Heraclio Alfaro, Gasteizko ingeniaria. Hark 1914an Espainian diseinatu eta eraikitako lehen hegazkin guztiz operatiboa sortu zuen. Geroago, Estatu Batuetan ibilbide bikaina egin zuen, eta gaur egun munduko abiazioaren aitzindarietako bat dela aitortzen da.

Euskal Herriak aire-garraioaren hastapenetan ere protagonismo handia izan zuen. 1920an sortutako Compañía Franco-Bilbaína de Transportes Aéreos konpainiak Baiona, Bilbo eta Santander hidrohegazkinen bidez lotu zituen. Handik urte batzuetara, 1948an Bilbon sortutako AVIACO Espainiako aire-konpainia garrantzitsuenetako bat bihurtu zen. Hala ere, 1960ko hamarkadaren erdialdera euskal industria aeronautikoa ia ez zen existitzen.

Benetako inflexio-puntua SENER enpresarekin iritsi zen. Enrique Sendagortak 1956an sortutako enpresak 1960ko hamarkadan ekin zion jarduera aeroespazialari, eta nazioarteko ospea lortu zuen Suediako Kirunako suziriak jaurtitzeko dorrea bezalako proiektuei esker. Bultzada horri eta Álvaro Azcárraga ingeniariaren ekarpenari esker, SENER Europako programa aeroespazial eta

aeronautiko nagusietan parte hartzen hasi zen, Euskadi punta-puntako teknologiararen mapan kokatuz.

Mugarri nagusietako bat ITPren sorrera izan zen 1989an. Eurofighter hegazkinaren EJ200 motorraren garapenean parte hartzeko sortu zen konpainia, eta berrikuntzaren aldeko

«Euskal industria aeronautikoaren bilakaerak erakusten du berrikuntzak, lankidetzak eta ezagutzaren aldeko apustuak mundu mailako erreferente bihurtu gaitzaketela.»

apustuari eta Rolls-Roycerekin izandako lankidetzari esker, munduko erreferente bihurtu zen turbina aeronautikoen diseinuan eta fabrikazioan. Horrek balio-kate globalean kokatu zuen Euskadi. Beste une erabakigarri bat 1993an iritsi zen, Gamesa Aeronáutica enpresak, gaur egungo Aernnovak, Embraer brasildarrarekin EMB-145 eskualdeko erreaktorea garatzeko sinatutako kontratuarekin. Arrisku partekatuko ereduan oinarritutako lehen programa aeronautikoetako bat izan zen. Proiektuaren arrakastak euskal enpresen gaitasun teknologikoa erakutsi zuen eta konpainiaren nazioarteko hedapenari bidea ireki zion. Prozesu horretan funtsezko eginkizuna izan zuen Iñaki López-Gandaseguik, zeinaren gidaritzapean Aernnova munduko fabrikatzaile aeronautiko nagusietako bat bihurtu baitzen.

Aldi berean, Eusko Jaurlaritzak enpresen, zentro teknologikoen eta

administrazioen arteko lankidetzak bultzatu zuen, eta horren ondorioz sortu ziren HEGAN klusterra eta Aeronautikako Zentro Teknologikoa (CTA). Elkarlan horrek ikerketa, berrikuntza, saiakuntzak, ziurtapena eta prestakuntza espezializatua indartu zituen, sektorearen hazkundera sustatuz. Emaizak aparta

izan da. Hamarkada gutxiren buruan, fakturazioa eta enplegua hainbat aldiz biderkatu dira, eta Euskadi Espainiako eta Europako polo aeroespazial nagusietako bat bihurtu da. Aernnova eta ITP Aero bezalako enpresek nazioarteko programa aeronautiko garrantzitsuenetan parte hartzen dute gaur egun, eta mundu mailako erreferente dira.

Euskal industria aeronautikoaren bilakaerak erakusten du duela mende erdi ia existitzen ez zen jarduera bat mundu mailako erreferente bihurtu daitekeela, berrikuntzaren, lankidetzaren eta ezagutzaren aldeko apustu sendoari esker.

*Santiago Azcarraga ingeniari aeronautikoa da

OPOR BEDEINKATUAK

Uda iritsi da, eta zorte handiena duten euskaldunak oporretara doaz. Baina, azken batean, ba al dakigu benetan zergatik errepikatzen den urtez urte migrazio-erritu hau? Lehen begiratuan, galdera horren erantzuna begi-bistakoa dirudi: giroz, jardueraz eta erritmoz aldatzea, indarrak berritzea eta egunerokotasunera «sasoian» itzultzea, eraginkortasun handiagoz eta ilusio berrituekin aurre egiteko. Hala ere, beti eman dit atentzioa turismoa XVII. mendeko Ingalaterrako gazte aristokratek asmatu izanak: aisialdirako denbora soberan zuen eta ondo pasatzeko gogoaz zeukan elite txiki batek, deskonektatzeko inolako premia berezirik ez zuenak. Gaur egun, ordea, horrelakorik pentsatzea ere zaila egiten zaigu. Egun, oporrak ia premia bihurtu dira. Bizitza «normal» honetan garen eta ordezkatzeko dugun horretatik ihes egiteko aukera ematen digute, beste norbait garelako sentiarazten digun esperientzia baten bila joateko eta, aldi berean, gero eta nahasiagoa eta kontrolik gabeagoa dirudien inguruko mundua nolabait ulertzen saiatzeko.

«Deskonektatzea» hitzak oporren benetako zentzua ulertzen laguntzen digu. Izan ere, oporren helburua ez da denboraren presioetatik ihes egitea besterik: norberari denbora eskaintzeko borondatea indartzea, ingurua lasai begiratzea edo aisialdiaren plazerak berriz aurkitzea, esaterako. Azken batean, denboraren menpe eta estututa sentitzeari utzi eta lasaitzea. Baina, zoritxarrez, deskonexioaren ondorioek ez dute betiko irauten.

Oporrei eskainitako denbora gorabehera, bizitako esperientziak lausotu eta ahanzturan geratzen dira laneko posta elektronikoa irekitzen dugun unean, bezero garrantzitsu baten lehen telefono-deia jasotzen dugunean edo etxeko atea berriro zabaltzen dugunean. Eta orduan, denbora ahalik eta azkarren igarotzea besterik ez dugu nahi, berriz ere merezitako opor batzuk gozatzeko aukera irits dadin.

zubixa.eus

OÑATIKO KULTURA ALDIZKARIA

LIBURU AURKEZPENA

LOS HIJOS DE LOS BOOMERS

ESTEFANÍA MOLINA

Jon Gonzálezek hitzaurrea

Erdiko klasearen heriotzetik
sistema aurkako belaunaldi
baten gorakadaraino.

**URRIAK 15
OSTEGUNA**

18:30

**SANTA ANA ANTZOKIA
OÑATI**

**SARRERA
DOAN**

TOKIAK BETE ARTE

**ESTEFANÍA
MOLINA**

**Los hijos de
los boomers**

Prólogo de Jon González

De la muerte de la
clase media al auge de una
generación antisistema

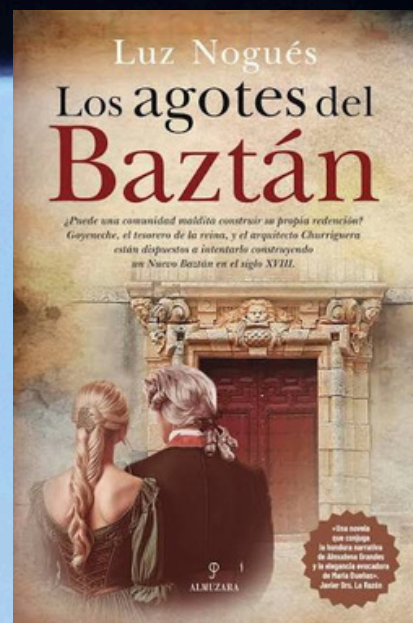
DESTINO Referentes

**Santa Ana
Antzokia**
OÑATI

Antolatzailea:

zubixa.eus
OÑATIKO KULTURA ALDIZKARIA

**COMENDATUTAKO
LIBURUAK**

Zubixa Aldizkaria

Gure langileei buruz

Erredaktore-burua
Ricardo Guisado-Balanzategui

Zuzendaria
Ricardo Guisado-Balanzategui

Euskara
Mikel Zabala eta Carmen
Fernández

Aldizkariaren edukiak
Beñat Gallastegui

Lankidetzak
Carlos Marmol

Oñati
www.zubixa.eus
zubixaaldizkaria@gmail.com
[@zubixaaldizkaria](https://www.instagram.com/zubixaaldizkaria)

ISSN: 3101-2957